

DE ENE JOB HERBERGT DE ANDERE

Hoofdstuk 5

Caroline Vermandere

1 *De jobgroei groeit*

De recentste werkgelegenheidscijfers laten ons toe om voorzichtig optimistisch te zijn over de vraagkant van de Vlaamse arbeidsmarkt. Naarmate het jaar 2004 vorderde, kwamen er steeds meer jobs bij. De werkgelegenheidsgroei werd gestuwd door de dienstensectoren, met name de zakelijke diensten en de social profit. De invoering van de dienstencheques heeft haar doel niet gemist, maar zelfs zonder deze dienstenjobs kende de werkgelegenheid in deze sectoren een fikse groeistoot. Ook de industrie liet zich niet onbetuigd en kon de gekende trend van jobverlies kwartaal na kwartaal beperken.

De positieve klanken over de secundaire tak van onze werkgelegenheid worden ondersteund wanneer blijkt hoeveel jobs uit de niet-industriële sectoren hun bestaan aan de industrie te danken hebben. Verdelen we de werkgelegenheid niet, zoals gewoonlijk, volgens de sector waar het werk wordt uitgevoerd maar wel volgens de sector die aan de basis ligt van de job, dan neemt het belang van de industrie in de Vlaamse werkgelegenheid toe van 26% naar 32%. Omgekeerd blijken de commerciële diensten niet langer de grootste hoofdsector met 41% van alle jobs, maar een sector van dezelfde omvang als de industrie, met 34% van de jobs. Dit bevestigt dat de jaar op jaar afkalvende werkgelegenheid in de industrie lang niet allemaal verloren gegane jobs zijn. De trend van industriële bedrijven om zich terug te plooiën op hun kernactiviteit en de nevenactiviteiten uit te besteden aan dienstverlenende bedrijven, leidt per saldo niet tot een verlies aan jobs in onze economie maar is vaak niet meer dan een optelsom van jobverlies in de industrie en jobwinst in de dienstensectoren.

1.1 ■■ De Belgische werkgelegenheid anno 2004

Het gaat goed in 2004 met de Belgische¹ werkgelegenheid. Figuur 5.1 illustreert de jaarevolutie sinds begin 2003 met een aanhoudend opwaartse lijn.² Om de toenemende kracht van de groei te illustreren, werd de werkgelegenheid in de corresponderende kwartalen van elk jaar onder elkaar gezet. In een oogopslag wordt het aangroeiende verschil duidelijk. Tussen het eerste kwartaal 2003 en het eerste kwartaal 2004 zijn er 25 900 jobs bijgekomen (+0,8%). In het derde kwartaal 2004 is het verschil al opgelopen tot 39 800 jobs (+1,2%), in het vierde kwartaal tot 47 000 jobs (+1,5%). Ook de raming voor de werkgelegenheid van het eerste kwartaal 2005 past in dit plaatje: de groei ten opzichte van het eerste kwartaal 2004 bedraagt ondertussen 50 000 jobs (+1,6%).³ De werkgelegenheid is dus op het goede pad. Een groeicijfer van +1,6% mag dan wel schuchter lijken, het is het resultaat van een onafgebroken versteviging van de prille jobaangroei uit de eerste helft van 2004.

De conjunctuurvooruitzichten voor 2005 leiden ons tot de nodige voorzichtigheid bij het interpreteren van bovenstaande cijfers. De economische groei is in het vierde kwartaal van 2004 al flink getemperd onder invloed van de afkoeling van de internationale conjunctuur. De recente, schuchtere herneming van zowel het consumentenvertrouwen als de conjunctuurbarometer verhinderen niet dat de economische groeiramingen voor 2005 al meermaals neerwaarts zijn bijgesteld. Hfdst. 2 ➔ Het Federaal Planbureau verwacht de effecten van deze groeivertraging vanaf het 2de kwartaal 2005 ook te zien in de werkgelegenheidscijfers (Federaal Planbureau, 2005). Het is met andere woorden nog niet zeker dat de jobgroei ook in 2005 verder verstevigt.

Terug naar de groeicijfers. De invoering van het stelsel van dienstencheques heeft haar doel niet gemist en speelt een belangrijke rol in de werkgelegenheidsevolutie. Het systeem ging van start op 1 januari 2004 om bijkomende arbeidsplaatsen te creëren en zwartwerk te bestrijden in het uitvoeren van diensten van huishoudelijke aard. Het stelsel is in het 4de kwartaal 2004 al goed voor 11 800 jobs (Cocquit, 2005).⁴ De meeste dienstenjobs zijn deeltijds, waardoor de aanwinst in voltijdsequivalenten wat lager ligt: +4 700 VTE. De extra werkgelegenheid situeert zich vooral in de sector van de ondernemingsdiensten (via de uitzendbranche) en verder ook in de maatschap-

1 Om technische redenen – waarover u meer uitleg vindt in de methodologische bijlage – is het nog niet mogelijk de werkgelegenheidsevolutie 2003-2004 voor het Vlaams Gewest in beeld te brengen. Daarom bespreken we hier het Belgische plaatje, dat allicht een goede indicatie vormt voor de Vlaamse toestand. Deze geografische beperking geldt enkel voor de eerste paragraaf, vanaf paragraaf 2 is de analyse gestoeld op de cijfers voor het Vlaams Gewest. Voor een methodologische beschrijving zie www.steunpunt.be, publicaties.

2 In de uitgebreide cijferbijlage via 'www.steunpuntwav.be, publicaties' vindt u alle cijfers achter de figuren in dit hoofdstuk.

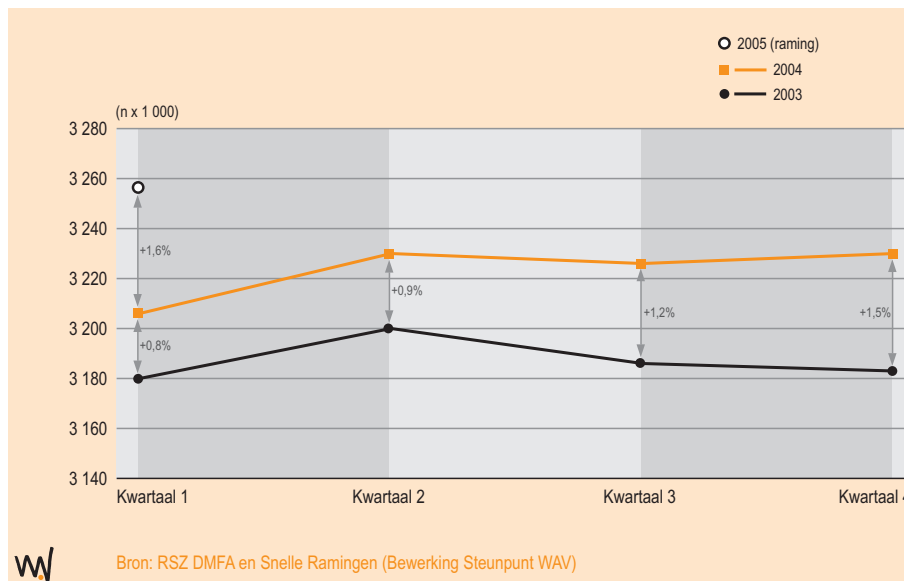
3 De werkelijke groeicijfers liggen allicht nog iets hoger. De evolutie van de werkgelegenheid bij de lokale overheden (op basis van de RSZPPO-data) zijn in deze paragraaf immers niet vervat.

4 In werkelijkheid zijn het er allicht nog meer, aangezien de dienstenjobs bij plaatselijke overheden als gemeentes of OCMW's niet bij RSZ worden aangegeven en hier dus niet zijn inbegrepen. Idea Consult raamt het aantal dienstenbanen eind 2004 op meer dan 15 000 (Idea Consult, 2005).

pelijke dienstverlening. De werknemers die in het systeem instappen, doen dit vanuit diverse achtergronden. Vaak komen ze uit de werkloosheid of de niet-beroepsactiviteit, maar het systeem trekt ook personen aan die voorheen een (al dan niet) reguliere job hadden (Idea Consult, 2005).

Figuur 5.1

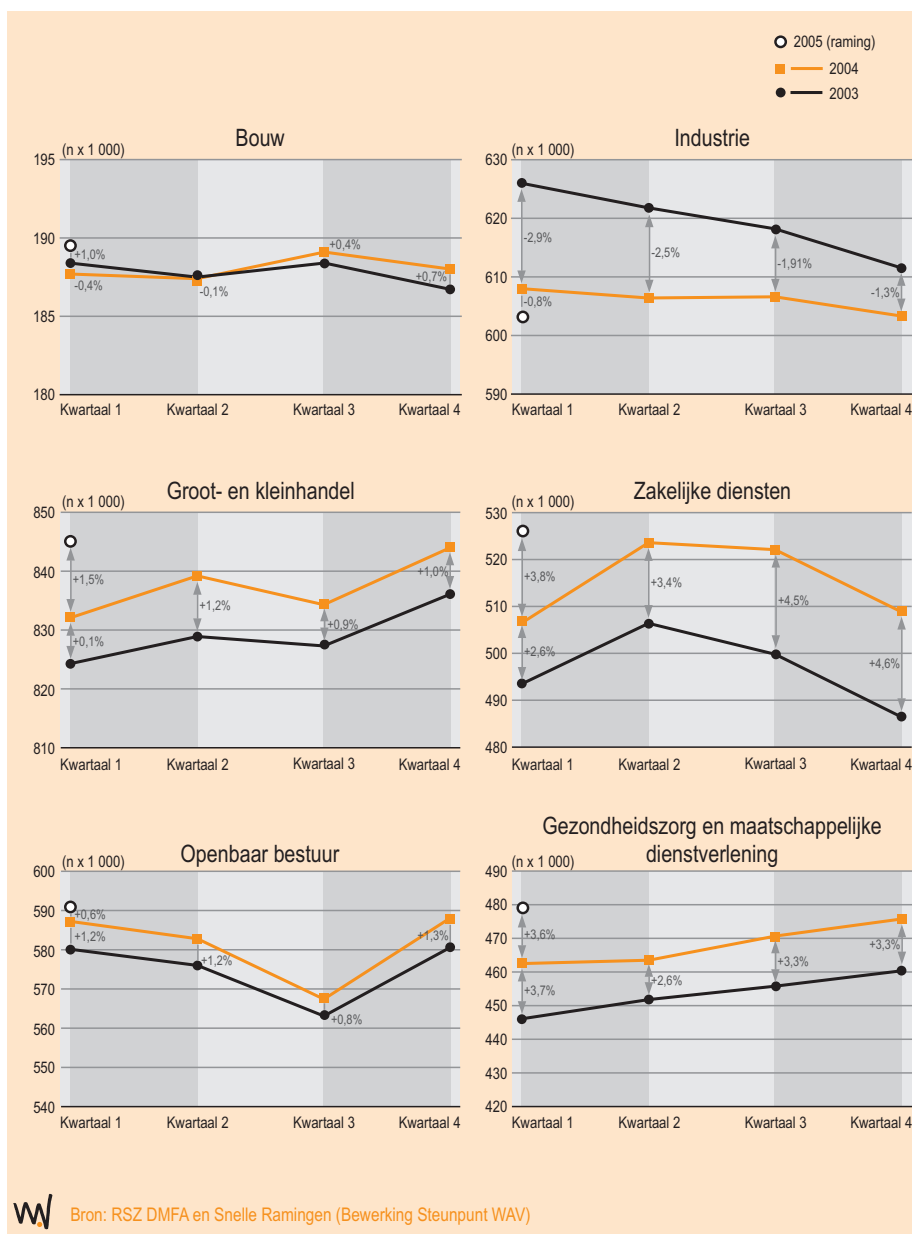
Evolutie van de loontrekkende werkgelegenheid (België; 2003-r2005)

Niet alleen de globale trends zijn positief, ook de afzonderlijke sectoren doen het goed, al geldt dit vooral voor de dienstensectoren. De secundaire sectoren kennen een eerder gematigde evolutie (figuur 5.2). De conjunctuurgevoelige *bouwsector* had de eerste helft van 2004 nog nodig om te herstellen van een jobverlies uit het laatste kwartaal van 2003, maar sindsdien gaat het ook in deze sector opwaarts met de cijfers, zij het aan een lager tempo dan gemiddeld. In het vierde kwartaal van 2004 bijvoorbeeld kwamen er in de bouw 1 400 jobs bij. Dat is een toename met +0,7%, ongeveer de helft van de gemiddelde procentuele groei (+1,5%). Voor het eerste kwartaal 2005 wordt uitgegaan van een jaargroei van 1%. Het groeitempo in de bouw komt kwartaal na kwartaal dichterbij de buurt van de gemiddelde jobgroei (+1,6% in het eerste kwartaal 2005).

Figuur 5.2

Evolutie van de loontrekkende werkgelegenheid in de sectoren (België, 2003-r2005)

De industrie is een ander verhaal. Deze sector kampt al enkele jaren met een werkgelegenheidsverlies. Toch is het ook hier niet al kommer en kwel. Waar 2003 nog stond voor een steile neergang van het aantal industriële jobs (het eerste kwartaal van 2004 telt 18 000 jobs minder dan het

eerste kwartaal van 2003, een daling met bijna 3%), staat 2004 voor een slechts beperkte daling van de werkgelegenheid. Tegen het eind van 2004 is het verschil met het aantal jobs eind 2003 al heel wat minder indrukwekkend (-8 200 jobs, -1,3%). Het eerste kwartaal van 2005 kon weliswaar de trend van jobverlies nog niet keren, maar de schade wordt er toch aanzienlijk beperkt (-5 000 jobs, -0,8%).

In de dienstensectoren is de evolutie ondubbelzinnig positief. De *groot- en kleinhandel* kent in elk kwartaal van 2004 een groei van om en bij de 1% op jaarbasis. Eind 2004 zijn er op jaarbasis 8 000 jobs bijgekomen. Tijdens het eerste kwartaal van 2005 wint ook hier de jobwinst aan kracht, wat leidt tot een groeicijfer van 1,5%. De *zakelijke dienstverlening* is de sterkst groeiende sector uit de periode. Het toppunt van de jobgroei situeert zich in de tweede helft van 2004, toen er zo'n 4,5% jobs bijkwam ten opzichte van het voorgaande jaar. In het vierde kwartaal van 2004 telt de sector ten opzichte van een jaar eerder 22 400 nieuwe banen, bijna de helft van alle jobs die er in dat jaar in België zijn bijgekomen. Deze conjunctuurgevoelige sector plukt in 2004 de vruchten van de economische heropleving die halverwege 2003 werd ingezet (Herremans, Loyen en Vermandere, 2005). Bovendien profiteert de uitzendsector, zoals eerder al vermeld, mee van de invoering van de dienstencheques. Het eerste kwartaal 2005 is de groei van de zakelijke diensten op jaarbasis wat trager, maar niettemin worden nog steeds hoge toppen gescheerd: +3,8%.

De quartaire sectoren dan. Deze cijfers moeten wat omzichtiger worden geïnterpreteerd omdat de cijfers over de provinciale en plaatselijke overheden (gemeenten, OCMW's, provincies, ...) niet zijn inbegrepen.⁵ Meer dan naar de aantallen moeten we hier dus naar de trends kijken. De (partiële) cijfers doen een toename vermoeden in het *openbaar bestuur* en vooral ook in de *gezondheidszorg en maatschappelijke hulp*. Vaste waarde in de bestendige groei van deze sector is de uitbouw van de verzorgingsstaat, een proces dat al ettelijke jaren aan de gang is. De Sociale Maribel-lastenverlaging heeft al heel wat jobcreatie op haar actief en draagt ook in 2004 haar steentje bij aan de jobgroei. Ook in de sociale akkoorden die in de lente van 2005 voor zowel de federale als de Vlaamse non-profitsectoren werden afgesloten, is sprake van een uitbreiding van het aantal jobs. Ten slotte verdient het stelsel van dienstencheques hier opnieuw een vermelding.

De sterkste motoren achter de werkgelegenheids groei in de loop van 2004 moeten we dus zoeken in de zakelijke diensten en de social profit. Zowel in absolute als in procentuele termen zorgen deze sectoren voor de hoogste jobtoename. Deze sectoren staan samen voor nog geen 30% van de werkgelegenheid, maar hebben in 2004 voor meer dan 80% van de nieuw bijgekomen jobs gezorgd.

⁵ Het meest recent beschikbare cijfer leert dat de werkgelegenheid aangegeven bij de RSZPPO tussen het 2de kwartaal 2003 en het 2de kwartaal 2004 is toegenomen met 3 500 jobs (+1,1%).

1.2 ■■ De ene job herbergt de andere

Economische sectoren zijn geen op zichzelf staande eilandjes. Ze zijn, soms zichtbaar, meestal onzichtbaar, nauw met elkaar verbonden. We illustreren dit met de auto-assemblage. Een bedrijf dat auto's assembleert, zet alle auto-onderdelen in elkaar tot een afgewerkte wagen en laat de productie van de onderdelen (zetels, koetswerk, motor, elektronica, autobanden, ...) over aan haar toeleveranciers. Eenmaal afgewerkt, worden de auto's niet rechtstreeks, maar via een netwerk van autoverdelers aan de man gebracht. Op die manier creëert de auto-industrie niet enkel output en werkgelegenheid in de auto-assemblage, maar ook in de groot- en kleinhandel voor de verkoop van de wagens en in de activiteitstakken van de toeleveranciers. De keten gaat nog verder: de toeleveranciers hebben eveneens grondstoffen nodig en creëren zo werkgelegenheid bij de fabrikanten van grondstoffen zoals textiel, staal, rubber, ...

Input-outputanalyse brengt deze onderlinge verbanden tussen de sectoren in kaart, zodat het effect van een verandering in de economische activiteit van de ene sector op de activiteit in de andere sectoren kan gemeten worden. Input-outputanalyse handelt in eerste instantie over productie (output) en stromen van goederen en diensten tussen de sectoren. Als de output van een sector groeit, heeft dit dan gevolgen voor de output in de andere sectoren en in welke mate? Om zulke werkgelegenheidseffecten te meten, is een extra tussenstap vereist. Van elke bedrijfstak wordt de *arbeidsintensiteit* bepaald: het aantal werkenden in de sector in verhouding tot de output van de sector. Een bedrijfstak kan bijvoorbeeld een arbeidsintensiteit hebben van 40 werkenden per miljoen euro output. Een toename van de output met 1 miljoen euro creëert dan, bij ongewijzigde arbeidsintensiteit, plaats voor 40 extra werkenden.

Naast de klassieke sectorale verdeling van de werkgelegenheid, die alle jobs indeelt bij de activiteitstak *waar* de job wordt uitgevoerd, is dus ook een 'oorsprongsbenadering' mogelijk, die de jobs toewijst aan de sector *waarvoor* de job werd gecreëerd.⁶ De werknemers bij de fabrikant van zetelovertrekken voeren hun werk uit in de textielsector, maar doen dat op vraag van de auto-constructeur. De oorsprongsbenadering deelt deze jobs niet, zoals de klassieke benadering, in bij de textielsector, maar wel bij de sector 'vervaardiging van transportmiddelen'.

Het Federaal Planbureau maakt 5-jaarlijks een nieuwe input-outputanalyse en stelt daarbij ook een tabel op die voor België aangeeft hoeveel werkgelegenheid de ene sector voor de andere creëert. De meest recente tabel betreft het jaar 2000 (Avonds, 2005). Als we die (procentuele) tabel toepassen op de werkgelegenheidscijfers van het Vlaams Gewest voor 2003, kunnen we, naast de klassieke sectorale verdeling van de jobs, ook de verdeling volgens sector van oorsprong geven. Hierbij hanteren we twee impliciete hypothesen. De eerste is dat de intersectorale

⁶ Het Federaal Planbureau spreekt zelf over 'gecumuleerde benadering'.

werkgelegenheidscreatie in het Vlaams Gewest sterk aansluit bij de onderlinge werkgelegenheidscreatie in de Belgische sectoren. Deze veronderstelling lijkt gerechtvaardigd omdat de Vlaamse werkgelegenheid zo'n 60% van de Belgische uitmaakt en haar structuur dus al in vrij sterke mate bepalend is voor het Belgische beeld. De tweede hypothese is dat er tussen 2000 en 2003 niets fundamenteel is gewijzigd aan de intersectorale werkgelegenheidsstromen. Vooral hier is voorzichtigheid geboden. Een vergelijking door het Planbureau van de oorsprongsbenadering in 1995 en 2000 leert dat de werkgelegenheidscreatie van de industrie in de dienstensector aan belang heeft gewonnen (Avonds, 2005). Onderstaande cijfers houden geen rekening met de mogelijkheid dat deze trend zich ook tussen 2000 en 2003 heeft doorgezet. Mocht dit het geval zijn, dan onderschat de oorsprongsbenadering in deze analyse het belang van de industrie voor de Vlaamse werkgelegenheid.

1.2.1 *Waar werken wij?*

Op 31 december 2003 telt het Vlaams Gewest 2 388 900 jobs. Dit cijfer omvat zowel de loontrekende als de zelfstandige werkgelegenheid. Dat de Vlaamse economie een diensteneconomie is blijkt onmiddellijk uit de verdeling van de jobs over de hoofdsectoren: de commerciële en niet-commerciële dienstverlening zorgen samen voor meer dan 70% van de Vlaamse werkgelegenheid (tabel 5.1). De tertiaire sector is met 971 700 jobs de belangrijkste jobverschaffer en staat voor meer dan 40% van de Vlaamse werkgelegenheid. Ook de quartaire diensten laten zich niet onbetuigd en herbergen 729 600 jobs, nog eens 30% van de Vlaamse werkgelegenheid. De secundaire sector heeft dan wel een decennium van jobverlies achter de rug (Loyen, 2004) maar omvat toch nog steeds een vierde van het totaal aantal jobs (625 500). Ten slotte is er nog de primaire sector, met geen 3% van de totale werkgelegenheid veruit de kleinste sector van het Vlaams Gewest.

Het merendeel van de Vlaamse werkgelegenheid is in loonverband: slechts 399 300 jobs (17%) worden op zelfstandige basis uitgevoerd. Toch zijn er vrij grote onderlinge verschillen tussen de sectoren. In de primaire sector bijvoorbeeld staan de zelfstandigen voor bijna drie vierde van de werkgelegenheid. Ook in de commerciële dienstverlening weegt de niet-loontrekkende werkgelegenheid sterker door dan gemiddeld. Daar zijn de zelfstandigen, met 221 600, goed voor bijna een vierde van alle jobs in de sector. In de secundaire sector is het zelfstandigenstatuut veel minder in zwang (12%), met uitzondering wel van de bouwsector waar een vijfde van de jobs op zelfstandige basis wordt uitgevoerd.⁷ Vooral in de quartaire sector (8%) zijn de zelfstandigen sterk ondervertegenwoordigd.

⁷ De betreffende cijfers vindt u in de cijferbijlage op www.steunpuntwav.be, publicaties.

Tabel 5.1

De werkgelegenheid naar hoofdsector (Vlaams Gewest; 31 december 2003)

	Loontrekkend	Niet-loontrekkend	Totaal	
	(n)	(n)	(n)	(%)
Primair	16 500	43 900	60 500	2,5
Secundair	551 100	74 500	625 500	26,2
Tertiair	750 100	221 600	971 700	40,7
Quartair	671 300	58 300	729 600	30,5
Onbekend	600	1 000	1 600	0,1
Totaal	1 989 600	399 300	2 388 900	100,0

Bron: RSZ gedecentraliseerd, RSVZ (Bewerking Steunpunt WAV)

1.2.2 Waarvoor werken wij?

We kunnen de 2 388 900 jobs ook verdelen volgens de sector waarvoor het werk wordt gedaan. Een farmaceutisch bedrijf dat z'n bedrijfsrestaurant sluit en de maaltijden laat leveren door een traiteur, creëert immers werkgelegenheid bij die traiteur. De klassieke werkgelegenheidscijfers zullen een daling van de werkgelegenheid in de chemiesector registreren en een stijging in de horeca. Volgens de oorsprongslogica blijven die jobs bij de chemie horen, ook al worden ze voortaan uitgevoerd in de horeca. Mocht het farmaceutisch bedrijf sluiten, dan zullen die traiteurjobs hier immers evengoed de gevolgen van dragen. Naast deze intersectorale tewerkstellingsbanden tussen sectoren bestaat er ook veel intrasectorale jobcreatie. Om bij het voorbeeld van ons farmaceutisch bedrijf te blijven: de jobs bij de producenten van de chemische basisproducten waarmee de geneesmiddelen gemaakt worden, hebben hun bestaan ook aan het farmaceutisch bedrijf te danken, maar omdat ze tot de chemiesector zelf behoren, komen ze in deze analyse niet expliciet aan bod.

Per saldo telt de economie zowel volgens de klassieke als volgens de oorsprongsbenadering evenveel jobs. Beide invalshoeken verschillen enkel in de verdeling van de werkgelegenheid over de activiteitensectoren. Vertrekkend van de klassieke invalshoek, moeten bij elke sector jobs worden bijgeteld (met name alle jobs die de sector in een andere sector creëert) en afgetrokken (met name alle jobs uit de sector die door een andere sector zijn gecreëerd). Zo komen we tot de oorsprongsbenadering. Een sector die in de oorsprongsbenadering meer jobs telt dan in de klassieke benadering is een sector die veel werk creëert in andere sectoren. Omgekeerd, een sector die volgens de oorsprongstelling minder jobs telt dan volgens de klassieke telling, is een sector waar veel werk wordt verricht op vraag van een andere sector.

Matrixtabel 5.2 maakt duidelijk hoe de werkgelegenheidsstromen tussen de sectoren lopen. De rijen in de tabel geven de sector aan waar de job wordt uitgevoerd, de kolommen de sector waarvoor het werk wordt uitgevoerd. Op die manier vinden we de klassieke verdeling naar sector van uitvoering in de laatste kolom en de verdeling naar sector van oorsprong in de laatste rij. De andere cellen uit de matrix illustreren de intersectorale samenhang. De vetgedrukte cellen op de diagonaal geven het aantal jobs die in beide benaderingen tot dezelfde sector behoren.

De primaire sector

Van de 60 500 jobs die de primaire sector volgens de klassieke benadering telt (*de rijen*), zijn er eigenlijk slechts 19 600 die ook volgens de oorsprongsbenadering (*de kolommen*) deel uitmaken van de landbouwsector. Deze jobs worden ingezet in de productie van landbouwproducten die rechtstreeks naar de markt gebracht worden en landbouwproducten die dienen voor de intraprimaire handel (bijvoorbeeld een veeteler die z'n wintervoorraad bieten bij een bietenboer haalt). De overige 'klassieke' landbouwjobs worden uitgevoerd op vraag van de andere hoofdsectoren: 34 300 jobs op vraag van de secundaire sector, 4 300 jobs op vraag van de tertiaire sector en 2 300 jobs op vraag van de quartaire sector.

Tabel 5.2

De werkgelegenheid naar hoofdsector volgens de klassieke en de oorsprongsbenadering (Vlaams Gewest; 31 december 2003)

		Sector van oorsprong				Totaal
		Primaire sector	Secundaire sector	Tertiaire sector	Quartaire sector	
Sector van uitvoering	Primaire sector	19 600	34 300	4 300	2 300	60 500
	Secundaire sector	1 400	527 300	73 800	23 100	625 500
	Tertiaire sector	2 600	185 600	736 400	47 200	971 700
	Quartaire sector	800	12 300	9 300	707 300	729 600
	Totaal	24 300	759 500	823 700	779 900	2 388 900

Opmerking: het eindtotaal wijkt af van de som van de sectortotalen, omdat de jobs waarvoor de sector niet gekend is, niet in de sectorale verdeling zijn opgenomen maar wel in het eindtotaal.

Bron: RSZ gedecentraliseerd, RSVZ, Federaal Planbureau (Bewerking Steunpunt WAV)

In de eerste kolom lezen we verder af dat de primaire sector 1 400 jobs creëert die worden uitgevoerd in de secundaire sector (bijvoorbeeld de productie van landbouwmachines), 2 600 jobs in de tertiaire sector (bijvoorbeeld het boekhoudkantoor dat de administratie bijhoudt) en 800 jobs in de quartaire sector. Gecumuleerd komt de oorsprongsbenadering tot een werkgelegenheid van 24 300 jobs in de primaire sector. Dit is een stuk lager dan de klassieke telling (60 500 jobs), wat betekent dat de sector in hoge mate afhangt van de andere sectoren: er zijn meer landbouw-

jobs die hun bestaan te danken hebben aan de andere drie hoofdsectoren dan jobs die door de landbouw in de andere sectoren worden gecreëerd.

De secundaire sector

Ook voor de andere sectoren kunnen we beide benaderingen op analoge wijze met elkaar confronteren. Van de 625 500 klassiek geregistreerde jobs in de industrie en bouw, is bijna 85% in de sector zelf gecreëerd (527 300 jobs). Het gaat hier om jobs in de productie van afgewerkte producten en jobs in de productie van halfafgewerkte producten die verder worden afgewerkt in een ander bedrijf uit de secundaire sector. Daarnaast heeft de secundaire sector ook 1 400 jobs te danken aan de landbouwsector, 73 800 jobs aan de tertiaire sector en 23 100 jobs aan de quartaire sector.

In de kolom lezen we af hoeveel jobs de industrie heeft gecreëerd bij de andere hoofdsectoren. In de primaire sector vinden 34 300 jobs hun reden van bestaan bij de industrie. Dit zijn bijvoorbeeld jobs bij de groentekwekerijen waarvan de productie naar de diepvriesgroentenindustrie gaat. Daarnaast creëert de secundaire sector 185 600 jobs in de tertiaire sector: jobs in boekhoudkantoren, adviesbureaus, sociale secretariaten, schoonmaakbedrijven, catering, ... Ten slotte zorgt de secundaire sector nog voor 12 300 jobs in de quartaire sector. Alles samen staan de industrie en bouw in de oorsprongsbenadering aan de basis van 759 400 jobs, wat een stuk meer is dan de 625 500 jobs die uit de klassieke werkgelegenheidscijfers blijken. Deze vaststelling geeft het belang van de industrie voor de Vlaamse werkgelegenheid een extra dimensie.

Tabel 5.3 vergelijkt de klassieke en de oorsprongsbenadering van elke subsector. We herhalen dat het verschil geen bruto-jobcreatie of -jobuitbesteding is maar het saldo van beide stromen. In de secundaire sectoren springen drie sectoren in het oog met een groot verschil tussen beide benaderingen. De sector *vervaardiging van dranken, voeding en tabak (s2)* staat voor 81 600 klassieke jobs, of 3,4% van de totale werkgelegenheid. Volgens de oorsprongstelling omvat de sector 140 700 jobs, 5,9% van de werkgelegenheid. De helft van die 140 700 jobs in de voedingssector wordt effectief in de sector zelf uitgevoerd. Bijna een vierde van deze jobs op vraag van de voedingsnijverheid wordt in de primaire sector uitgevoerd. Het eerdere voorbeeld van de diepvriesgroentenproducent die zijn groenten bij de boer haalt is hier een illustratie van. Dat het belang van de sector volgens de oorsprongsbenadering zo groot is, is deels een gevolg van het feit dat de voedingssector meer dan andere sectoren is aangewezen op binnenlandse toeleveranciers. In tegenstelling tot sectoren die veel grondstoffen invoeren, creëert de voedingssector dus binnenlandse jobs met haar vraag naar grondstoffen (SERV, 2005). Nog eens 20% van de jobcreatie van de voedingsnijverheid komt de tertiaire sector ten goede, met als opvallendste subsectoren de *groot- en kleinhandel (t1-t4, 8%)* en de *ondernemingsdiensten (t11-t13, 9%)*. Opnieuw is de ver-

Tabel 5.3

De werkgelegenheid naar subsector volgens de klassieke en de oorsprongsbenadering (Vlaams Gewest; 31 december 2003)

	Sector van uitvoering		Sector van oorsprong	
	(n)	(%)	(n)	(%)
p1 Land- en tuinbouw	59 400	2,5	23 700	1,0
p2 Visserij	1 100	0,0	600	0,0
P Totaal primaire sector	60 500	2,5	24 300	1,0
s1 Winning van delfstoffen	900	0,0	1 500	0,1
s2 Verv. van dranken, voeding en tabak	81 600	3,4	140 700	5,9
s3-4 Textiel- en kledingindustrie	41 500	1,7	49 200	2,1
s5-6 Meubel- en houtindustrie	30 000	1,3	16 300	0,7
s7 Grafische nijverheid	30 600	1,3	22 500	0,9
s8 Chemische nijverheid	51 600	2,2	80 800	3,4
s9 Rubber- en kunststofnijverheid	18 800	0,8	19 600	0,8
s10 Verv. van glas, bakstenen cement en andere bouwmaterialen	17 300	0,7	13 500	0,6
s11-17 Metallurgie en metaalindustrie	182 400	7,6	237 200	9,9
s18 Overige industrie	6 300	0,3	11 800	0,5
s19 Elektriciteit, gas, stoom en water	11 800	0,5	9 200	0,4
s20 Bouwnijverheid	152 700	6,4	157 100	6,6
S Totaal secundaire sector	625 500	26,2	759 500	31,8
t1-4 Groot- en kleinhandel, garage en verhuur	386 100	16,2	401 700	16,8
t5 Horeca	95 500	4,0	92 500	3,9
t6-7 Vervoer en vervoersondersteuning	119 100	5,0	110 200	4,6
t8 Post en telecommunicatie	31 300	1,3	16 000	0,7
t9 Financiële diensten	55 300	2,3	64 500	2,7
t10 Informatica	24 700	1,0	23 600	1,0
t11-13 Ondernemingsdiensten	190 700	8,0	50 200	2,1
t14 Overige diensten aan personen	69 000	2,9	64 900	2,7
T Totaal tertiaire sector	971 700	40,7	823 700	34,5
q1-3 Openbare diensten	153 000	6,4	176 800	7,4
q4 Onderwijs	203 000	8,5	205 600	8,6
q5-6 Ziekenhuizen en overige gezondheidszorg	299 300	12,5	322 900	13,5
q7 Recreatie, cultuur en sport	39 000	1,6	44 500	1,9
q8 Speur- en ontwikkelingswerk	14 300	0,6	15 700	0,7
q9 Afvalwater- en afvalverzameling; straatreiniging	8 600	0,4	3 900	0,2
q10 Belangenvertegenwoordiging	12 500	0,5	10 500	0,4
Q Totaal quartaire sector	729 600	30,6	779 900	32,7
Totaal	2 388 900	100	2 388 900	100

Opmerking: het eindtotaal wijkt af van de som van de sectortotalen, omdat de jobs waarvoor de sector niet gekend is, niet in de sectorale verdeling zijn opgenomen maar wel in het eindtotaal.

Bron: RSZ gedecentraliseerd, RSVZ, Federaal Planbureau (Steunpunt WAV)

klaring voor de hand liggend. Als de producent z'n diepvriesgroenten bij de consument wil krijgen, moet hij natuurlijk gebruik maken van het distributienetwerk. Het belang van de ondernemingsdiensten is te verklaren vanuit de uitbestedingstendens: boekhouding, bedrijfsadvies, juridische bijstand, ... zijn typische activiteiten die door de ondernemingen worden overgelaten aan gespecialiseerde bureaus.

Een volgende industriële sector die aan de basis ligt van veel jobs in de andere sectoren is de *chemische nijverheid* (s8). De sector telt 51 600 jobs (2,2%), maar de oorsprongsbenadering levert 80 800 jobs op (3,4%). Opnieuw is ongeveer de helft van die jobs in de sector zelf gecreëerd. Daarnaast gaat bijna 40% van de gecreëerde werkgelegenheid naar de tertiaire sector. Het gaat weerom vooral om de *distributiesector* (t1-4, 12%) en de *ondernemingsdiensten* (t11-t13, 15%). In mindere mate kan ook de *vervoerssector* (t6-7, 5%) een graantje meepikken van de werkgelegenheidscreatie in de chemie.

Ook in de *metaalsector* (s11-17) is er een groot verschil tussen beide tellingen. De 182 400 jobs lopen op tot 237 200 wanneer volgens de oorsprongsbenadering wordt geteld. De sector neemt in belang toe van 7,6% naar net geen 10% van de werkgelegenheid. In tegenstelling tot de hierboven beschreven sectoren, blijft hier wel een groter aandeel van de jobcreatie in de eigen sector (66%). De *handel* (t1-4) en de *ondernemingsdiensten* (t11-t13) krijgen elk zo'n 10% van de gecreëerde werkgelegenheid.

De *bouwnijverheid* (s20) is met 152 700 jobs de grootste secundaire subsector. De oorsprongsbenadering wijkt nauwelijks af van de klassieke telling en ligt amper 4 000 jobs hoger. Hier onderstrepen we nogmaals dat we over saldo's spreken. Achter de 4 000 extra jobs liggen namelijk omvangrijke stromen van jobcreatie en uitbesteding. De bouwnijverheid creëert meer dan 55 000 jobs in andere sectoren, zoals de *houtindustrie* (s5-6), de *vervaardiging van bouwmaterialen* (s10), de *metaalindustrie* (s11-17) en de *groot- en kleinhandel* (t1-4). Maar het is eigen aan de bouwactiviteit dat veel opdrachten van buiten de sector komen. Bijna 51 000 bouwjobs komen om die reden volgens de oorsprongsbenadering bij een van de andere sectoren terecht. Dat de bouwnijverheid zoveel jobs aan andere sectoren te danken heeft, maakt de sector tot een atypische secundaire sector. Deze vaststelling krijgt nog een extra dimensie als verder in dit hoofdstuk zal blijken dat de bouw een van de weinige sectoren is die voelbaar kan profiteren van de werkgelegenheidscreatie in de quartaire sectoren.

De tertiaire sector

In de tertiaire sector krijgen we een ander beeld (tabel 5.2). De klassieke telling levert 971 700 jobs op, waarvan 75% in de sector zelf is ontstaan (736 400 jobs). Het gaat om jobs in diensten die di-

rect voor 'consumptie' dienen (een restaurant, de handel, ...), of diensten aan andere dienstensectoren (een schoonmaakbedrijf dat poetswerk doet voor een boekhoudkantoor). De commerciële dienstensector voert ook 2 600 jobs uit op vraag van de primaire sector, 185 600 jobs op vraag van de industriële sectoren en 47 200 jobs op vraag van de quartaire dienstverlening.

De dienstensector creëert ook werkgelegenheid in de andere sectoren: 4 300 jobs in de primaire sector, 73 800 jobs in de secundaire sector (productie van computers en kantooruitrusting, vrachtwagens voor de vervoerssector, schoonmaakmateriaal voor de poetsbedrijven) en een 9 300-tal jobs in de quartaire dienstverlening (bijvoorbeeld bedrijfsadvies van overheidswege voor een startend dienstenbedrijf). Volgens de oorsprongsbenadering zijn er dus 'slechts' 823 700 jobs in de commerciële dienstverlening, bijna 150 000 minder dan volgens de klassieke invalshoek.

Vaak wordt gezegd dat de groei van de tertiaire sector en de inkrimping van de secundaire sector deels een zaak is van communicerende vaten. De uitbestedingstrend van de industrie leidt ertoe dat de dienstensectoren, en meer specifiek de ondernemingsdiensten, aan belang winnen. De oorsprongsbenadering van de tertiaire sector levert inderdaad min of meer een spiegelbeeld op van de verschillen tussen de klassieke en de oorsprongstelling van het aantal jobs in de secundaire sector. Het meest treffende voorbeeld hiervan zijn de *ondernemingsdiensten (t11-13)*, met onder meer de boekhoud- en adviesbureaus en de selectie- en uitzendkantoren. Deze sector is het sterkst op andere bedrijven gericht en heeft een aanzienlijk gewicht in de klassieke telling (190 700 jobs, 8% van de totale werkgelegenheid). Volgens de oorsprongsmeting vallen de ondernemingsdiensten echter terug tot 50 200 jobs, nog net 2% van het totaal (tabel 5.3).

In de tertiaire sector is de intersectorale jobsamenhang veel minder een verhaal van eenrichtingsverkeer. Bij veel dienstensectoren is de werkgelegenheid op vraag van een andere sector ongeveer van dezelfde grootte-orde als het aantal uitbestede jobs. De *distributiesector (t1-4)* is het opvallendste voorbeeld. De sector creëert bijna 108 000 jobs in andere sectoren, en voert 92 000 jobs uit in dienst van een andere sector. Een vergelijking van de klassieke benadering met de oorsprongsbenadering levert 'slechts' een verschil op van 16 000 jobs, wat verkeerdelijk tot de conclusie zou kunnen leiden dat er niet meer dan enkele beperkte intersectorale jobstromen zijn. Ook in de horeca, vervoerssector en informaticasector verbergt het saldo relatief grote werkgelegenheidsstromen.⁸

⁸ De gedetailleerde matrixtabel met de jobsamenhang tussen de verschillende subsectoren vindt u in de cijferbijlage op www.steunpuntwav.be, publicaties.

De quartaire sector

De *quartaire sector* is de sector waar het verschil tussen beide benaderingen het kleinst is. Klassiek geteld, gaat het in de sector om 729 600 jobs (tabel 5.2). Zo goed als al deze jobs (707 300) leiden rechtstreeks tot output en dienen niet als 'grondstof' en dus werkgelegenheid voor een andere sector. Deze vaststelling mag niet verkeerdelijk leiden tot de interpretatie dat de quartaire sector enkel ten dienste staat van zichzelf. Alleen is het zo dat de meerwaarde van deze sectoren (onderwijs, gezondheidszorg, openbaar bestuur) niet specifiek toewijsbaar is aan een bepaalde sector, maar eerder de maatschappij als geheel ten goede komt. Al is de werkgelegenheidscreatie dan miniem, in beperkte mate is ze toch aanwezig: 47 200 jobs in de tertiaire, 23 100 jobs in de secundaire en 2 300 jobs in de primaire sector. In totaal komen we zo op een gecreëerde werkgelegenheid van 779 900 jobs.

Toch telt ook de quartaire sector enkele subsectoren met een relatief groot verschil tussen de klassieke telling en de oorsprongsbenadering (tabel 5.3). Het gaat om de *openbare diensten* (q1-3), het *onderwijs* (q4) en de *gezondheidszorg* (q5-6). Het merendeel van de gecreëerde jobs blijft wel in de sector zelf. Bij het onderwijs en de gezondheidszorg is dat zelfs meer dan 90%. De overige gecreëerde jobs zijn erg verspreid en nauwelijks toe te kennen aan een bepaalde sector. Bij de openbare diensten blijft 85% van de door de sector gecreëerde jobs in de sector zelf en is de andere 15% min of meer gelijk verspreid over de sectoren. Enkel de *bouwsector* (s20) kan genieten van een relatief substantieel deel (3,5%) van de uitbestede jobs uit de publieke sector. We zien hier de overheid als bouwheer van publieke werken die worden aanbesteed en uitgevoerd door privé-aannemers.

Kort

Het weze duidelijk, de oorsprongsbenadering werpt een ander licht op het relatieve belang van de activiteitensectoren voor de Vlaamse werkgelegenheid. De onderlinge verhoudingen tussen de sectoren veranderen danig. Vooral tussen de secundaire en de tertiaire sector bestaat er een omvangrijke afruil. De secundaire sector wint aanzienlijk aan belang. Volgens de klassieke werkgelegenheidsverdeling staat de industrie voor 625 500 jobs, niet meer dan een kwart van de Vlaamse werkgelegenheid. Maar als we ook rekening houden met de gecreëerde jobs, stijgt het belang van de industrie met maar liefst 134 000 tot 759 500 jobs, bijna een derde van de werkgelegenheid! Door de uitbestedingstendens wint deze intersectorale jobcreatie aan belang: steeds meer bedrijven uit de industrie concentreren zich op hun kernactiviteit en stoten de nevenactiviteiten zoveel mogelijk af. Minstens een deel van het jobverlies dat we al enkele jaren in de industrie waarnemen, wordt dus opgevangen door een jobaangroei in de dienstensectoren. Het Federaal Planbureau heeft de intersectorale werkgelegenheidsstromen tussen 1995 en 2000 ver-

geleken en stelde inderdaad vast dat het belang van de industrie in de werkgelegenheid minder sterk afneemt in de oorsprongsinvalshoek dan in de klassieke invalshoek (Avonds, 2005).

In de commerciële diensten krijgen we het spiegelbeeld van het industriële plaatje. De tertiaire sector telt 971 700 jobs (40% van de Vlaamse werkgelegenheid), maar als het uitgangspunt verschuift naar de creërende sector, houdt de commerciële dienstensector maar 823 700 jobs over (35%). De quataire sector ten slotte kent het kleinste verschil tussen de twee benaderingen. De niet-commerciële diensten staan voor 30% van de klassieke werkgelegenheid (729 600 jobs), maar creëren ook een 50 000-tal jobs in de andere sectoren, waardoor het aandeel in de oorsprongsbenadering oploopt tot 33% (779 900 jobs).

2 *Het werkgelegenheidsprofiel van de RESOC's*

Dat het jobaanbod in de ene regio meer uitgesproken is dan in de andere regio, is al langer bekend. De verdeling van de werkgelegenheid over de Vlaamse Regionale Economische en Sociale Overlegcomités (RESOC's) leidt tot geen andere vaststelling. We vinden hoge jobconcentraties op de noord-zuid-as tussen Antwerpen en Brussel. Verspreid over het Vlaamse land zijn er daarnaast nog enkele werkgelegenheidspolen, waarvan Gent, Zuid-West-Vlaanderen en Roeselare-Tielt de belangrijkste zijn.

De meeste RESOC's zijn ofwel gespecialiseerd in industrie, ofwel in diensten. Gent en Antwerpen zijn de enige RESOC's die erin slagen een oververtegenwoordiging van industrie te combineren met een oververtegenwoordiging van diensten. Zuid-West-Vlaanderen en Mechelen sluiten hierbij aan, omdat ze een sterke industriële aanwezigheid combineren met een net even sterke vertegenwoordiging van diensten als gemiddeld in Vlaanderen. Het Vlaams Gewest omvat ook drie uitgesproken diensten-RESOC's (Leuven, Halle-Vilvoorde en Brugge) en drie uitgesproken industrie-RESOC's (Limburg, Turnhout en Roeselare-Tielt). Ten slotte zijn er ook een aantal zorgenkindjes, die ondermaats presteren voor zowel diensten als industrie: Oostende en Westhoek in West-Vlaanderen, Dender-Waas, Meetjesland en Zuid-Oost-Vlaanderen in Oost-Vlaanderen.

2.1 *Van STC naar RESOC*

Tijdens het voorjaar van 2004 heeft het socio-economisch streekbeleid een grondige facelift ondergaan. Voor het subregionale landschap is het meest concrete gevolg hiervan de omschakeling van subregionale tewerkstellingscomités (STC's) en Streekplatformen van een regio (SP R) naar Regionale Economische en Sociale Overlegcomités (RESOC's). Lokale zaken die de grenzen van de RESOC's overstijgen, komen op provinciale basis aan bod in het Erkend Regionaal Samenwerkingsverband (ERSV). De hervorming werd tevens aangegrepen om de geografische afbakening van de subregio's hier en daar aan te passen. Sommige STC's zijn samengesmolten tot een enkele RESOC (bijvoorbeeld STC Hasselt en STC Tongeren vormen nu RESOC Limburg), andere werden uitgesplitst (bijvoorbeeld STC Oostende-Westhoek werd RESOC Oostende en RESOC Westhoek). De meeste STC's zijn naadloos overgegaan in de nieuwe RESOC-afbakening.

Nu de geografische afbakening van de RESOC's op punt staat, is het hoog tijd om ze toe te passen op de recentste Vlaamse werkgelegenheidscijfers. We doen dit via de aanwezigheidsindexen, die voor elke RESOC en elke activiteitensector de verhouding tussen het aantal loontrek-

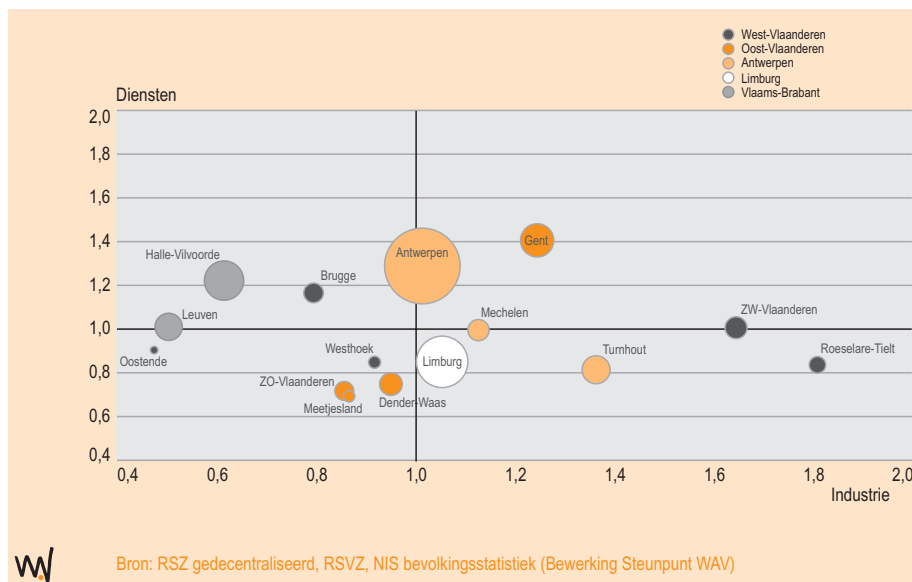
kende jobs en de bevolking op arbeidsleeftijd vergelijken met het Vlaams gemiddelde. Doel van deze vingeroefening is om per RESOC een globaal beeld te krijgen van de belangrijkste werkgelegenheidsverschaffers.

2.2 ■ Een eigen paspoort voor elke Vlaamse RESOC

Figuur 5.3 geeft ons al een goed idee van de verschillende RESOC's. Elke RESOC wordt met een bol op de figuur weergegeven, waarbij de grootte van de bol voor het aantal loontrekkende jobs staat en de kleur aangeeft met welke andere RESOC's een ERSV gevormd wordt. Op de horizontale as valt de aanwezigheidsindex van de industrie af te lezen, op de verticale as de aanwezigheidsindex van de (tertiaire en quataire) dienstensectoren. Het kruis doorheen de aanwezigheidsindex 1,0 geeft de gemiddelde Vlaamse verhouding tussen het aantal loontrekkende jobs en de bevolking op arbeidsleeftijd. Een RESOC rechts van de verticale lijn, telt dus meer dan gemiddeld industriële jobs, een RESOC boven de horizontale lijn, omvat meer dan gemiddeld dienstenjobs.⁹

Figuur 5.3

Vlaamse RESOC's naar grootte, ERSV en belang van de industrie- en dienstensectoren (Vlaams Gewest, 31 december 2003)

⁹ Wie graag de exacte cijfers voor zich heeft, verwijzen we naar de uitgebreide cijferbijlage op www.steunpuntwav.be, publicaties.

2.2.1 Antwerpen: chemie als kroonjuweel

In geen enkele andere ERSV is het jobaanbod zo groot als in Antwerpen: de aanwezigheidsindex bedraagt 1,11, wat betekent dat er in verhouding tot de bevolking op arbeidsleeftijd maar liefst 11% meer banen zijn dan gemiddeld in Vlaanderen. Zowel de secundaire, tertiaire als quartaire sector is in Antwerpen oververtegenwoordigd, een prestatie die enkel in deze ERSV is opgetekend.

De Antwerpse ERSV bestaat uit drie RESOC's: Antwerpen, Turnhout en Mechelen. Alledrie herbergen ze meer jobs dan gemiddeld, maar figuur 5.3 illustreert dat de werkgelegenheidsstructuur toch onderlinge verschillen vertoont. Antwerpen heeft, in verhouding tot de bevolking, meer dienstenjobs én meer industriejobs dan Vlaanderen, maar blinkt toch vooral uit door de stevige aanwezigheid van de diensten. In Mechelen zien we net de omgekeerde situatie: net iets meer diensten dan gemiddeld in Vlaanderen, maar toch vooral een hoge aanwezigheidsindex voor de industrie. Turnhout heeft het meest uitgesproken industrieel karakter van de drie, maar telt als enige minder dienstenjobs dan het Vlaams gemiddelde.

Vanuit werkgelegenheidsoptiek is *RESOC Antwerpen* met 370 200 jobs veruit het grootste. We kunnen gerust stellen dat de regio een ware werkgelegenheidspool is. De globale aanwezigheidsindex bedraagt 1,20: de regio omvat in verhouding tot de populatie maar liefst 20% meer jobs dan gemiddeld in het Vlaams Gewest. Figuur 5.3 laat zien dat de industrie gemiddeld aanwezig is in het Antwerpse RESOC (AI = 1,01). Dit gemiddelde verbergt wel de zeer sterke aanwezigheid van de *chemische nijverheid*, meer dan dubbel zo sterk vertegenwoordigd als gemiddeld in Vlaanderen (AI = 2,23). Agfa Gevaert, BASF, Bayer en Exxonmobil zijn slechts enkele van de grote namen uit de sector die hier gevestigd zijn. Het belang van de chemische sector voor de werkgelegenheid, niet enkel in de chemie, maar ook in tal van andere sectoren, bleek al uit het eerste deel van dit hoofdstuk. Toch zijn het de dienstenjobs die verantwoordelijk zijn voor de hoge concentratie aan banen in het RESOC. Vooral de tertiaire diensten hebben hier deel aan: deze sector is 44% sterker vertegenwoordigd in de regio dan gemiddeld in Vlaanderen. De subsectoren *vervoersondersteuning* (AI = 2,32) en *financiële diensten en verzekeringen* (AI = 2,01) staan hier zelfs dubbel zo sterk als gemiddeld. De haven van Antwerpen brengt natuurlijk tal van vervoersondersteunende activiteiten met zich mee.

Het tweede grootste RESOC in Antwerpen is *RESOC Turnhout*, met 137 500 jobs. Het jobaanbod valt hier min of meer samen met het Vlaams gemiddelde (AI = 0,97). De regio moet het vooral van de industrie hebben: er zijn 36% meer industriële banen dan gemiddeld. Net als in RESOC Antwerpen staat de *chemische nijverheid* in Turnhout bijzonder sterk (AI = 2,33). Onder meer

Janssen Pharmaceutica en BP Chembel zijn in deze RESOC gevestigd. Ook *de metallurgie* is dubbel zo sterk aanwezig als gemiddeld (AI = 2,06), net als de *vervaardiging van machines en apparaten* (AI = 2,18). Zowel de commerciële diensten (AI = 0,79) als de niet-commerciële diensten (AI = 0,84) zijn ondervetegenwoordigd in RESOC Turnhout. Enkel het *speur- en ontwikkelingswerk* staat er opvallend sterk (AI = 2,69). De aanwezigheid van de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek in Mol draagt hier zeker toe bij.

RESOC Mechelen is het derde en laatste RESOC uit de provincie en telt 104 800 jobs. In verhouding tot de bevolking gaat het ook hier om een gemiddeld jobaanbod (AI = 1,03). De secundaire sector staat sterker dan het Vlaams gemiddelde (AI = 1,13), en opnieuw is het de *chemie* die het voortouw neemt (AI = 2,30). Grote namen hier zijn Pfizer en Schering. Daarnaast is ook de *vervaardiging van transportmiddelen* uitzonderlijk sterk vertegenwoordigd (AI = 2,40). Bussenfabrikant Van Hool alleen al staat voor een 4 000-tal jobs in de sector.

2.2.2 De Limburgse fruitkorf

ERSV Limburg werd niet uitgesplitst en bestaat bijgevolg uit niet meer dan één RESOC: RESOC Limburg. Door de geografisch ruime afbakening is het ook op het vlak van werkgelegenheid een grote RESOC: 251 200 jobs. De aanwezigheidsindex (AI = 0,91) relativeert dit hoge aantal jobs wel enigszins: in verhouding tot de bevolking zijn er minder jobs dan gemiddeld in Vlaanderen. Limburg is zelfs het RESOC met de laagste jobconcentratie. Figuur 5.3 laat een sterkere aanwezigheid van secundaire jobs zien in het RESOC (AI = 1,05), maar tegelijk een ondervetegenwoordiging van diensten. Vooral de *vervaardiging van metaalproducten* (AI = 1,95) en de *vervaardiging van transportmiddelen* (AI = 1,99) zijn verantwoordelijk voor de vele industriële jobs. De vestiging van Ford Genk heeft hier natuurlijk veel mee te maken. Wat de dienstensectoren betreft, is de achterstand vooral in de tertiaire diensten groot (AI = 0,76). Verontrustend is bijvoorbeeld dat een toekomstgerichte sector als de informatica enkel zeer beperkt in Limburg voorkomt (AI = 0,37). Ook *speur- en ontwikkelingswerk* vinden we hier slechts mondjesmaat (AI = 0,19). De primaire sector is wel oververtegenwoordigd (AI = 1,34), een gevolg van de typisch Limburgse fruitteelt.

2.2.3 Oost-Vlaanderen: het sterke Gentse belfort

ERSV Oost-Vlaanderen is samengesteld uit 4 RESOC's. De aanwezigheidsindex (AI = 0,92) sluit aan bij die van Limburg: Oost-Vlaanderen telt in verhouding tot de bevolking minder werkgelegenheid dan het Vlaams gemiddelde. Dit gaat nadrukkelijk op voor drie van de vier RESOC's. Dender-Waas, Zuid-Oost-Vlaanderen en Meetjesland delen hetzelfde, ongunstige profiel: een

ondervertegenwoordiging van diensten én van industrie. Het vierde RESOC, Gent, kan wel een mooie jobaanwezigheid voorleggen, zowel wat diensten als wat industrie betreft (figuur 5.3).

RESOC Gent telt 161 300 jobs, wat neerkomt op een aanwezigheidsindex van 1,36. Alle hoofdsectoren zijn in deze RESOC oververtegenwoordigd. De secundaire sector staat 25% sterker dan gemiddeld, vooral door de vele jobs in de *metallurgie* (AI = 4,53), de *vervaardiging van transportmiddelen* (AI = 2,81) en de *nutsvoorzieningen* (AI = 2,83). We zien hier onder meer de aanwezigheid van Sidmar, Volvo Cars en Volvo Trucks. Ook de diensten zijn nadrukkelijk aanwezig in Gent, zowel de tertiaire dienstverlening (AI = 1,16) als, en vooral, de quartaire dienstverlening (AI = 1,68). *Speur- en ontwikkelingswerk* (AI = 2,63) en *belangenvertegenwoordiging* (AI = 2,19) staan hier meer dan dubbel zo sterk als gemiddeld.

In absolute cijfers herbergt ook *RESOC Dender-Waas* veel werkgelegenheid (110 500 jobs). Toch is dit niet voldoende voor een hoge aanwezigheidsindex. In verhouding tot de bevolking is het jobaanbod in Dender-Waas zelfs aan de magere kant (AI = 0,80). Geen enkele hoofdsector staat er sterker dan gemiddeld in Vlaanderen. Enkel *textiel en kleding* staan er relatief sterk (AI = 1,85). Net als in Limburg is er een ongunstige ondervertegenwoordiging van toekomstgerichte sectoren als *informatica* (AI = 0,26) of *speur- en ontwikkelingswerk* (AI = 0,15).

Zuid-Oost-Vlaanderen is het volgende Oost-Vlaamse RESOC (92 700 jobs). Met een aanwezigheidsindex van 0,74 is het negatieve verschil met het Vlaamse jobaanbod hier nog sterker dan in Dender-Waas. Van de industriële sectoren zijn er slechts twee nadrukkelijk aanwezig: de *textiel- en kledingindustrie* (AI = 2,81), met Domo als bekendste vertegenwoordiger, en de *rubber- en kunststofnijverheid* (AI = 1,91). Met de aanwezigheid van tertiaire sectoren is het in Zuid-Oost-Vlaanderen pover gesteld (AI = 0,59). De meeste commerciële diensten zijn ongeveer half zo sterk vertegenwoordigd als gemiddeld in het Vlaams Gewest. Ook de quartaire sectoren vallen niet bijster op en hebben een aanwezigheidsindex van 0,83.

Ten slotte is er het kleinste RESOC van Oost-Vlaanderen: *RESOC Meetjesland*. Hier zijn niet meer dan 54 800 jobs, goed voor een aanwezigheidsindex van 0,74. Eigenlijk zijn er slechts 3 sectoren die sterker vertegenwoordigd zijn dan gemiddeld: de *voedingsnijverheid* (AI = 1,46), de *vervaardiging van metaalproducten* (AI = 1,31) en de *meubel- en overige industrie* (AI = 1,52).

2.2.4 Vlaams-Brabant: diensten boven

Vlaams-Brabant omvat net niet het gemiddelde Vlaamse jobaanbod (AI = 0,96). De secundaire sector is in deze ERSV slechts beperkt aanwezig (AI = 0,57), een hiaat dat niet volledig kan wor-

den ingevuld met de nochtans hoge werkgelegenheid in de diensten. Met de wetenschap in het achterhoofd dat de industriële sectoren, meer dan de dienstensectoren, ook jobs creëren in andere bedrijfstakken, is dit een belangrijke vaststelling. Vlaams-Brabant telt twee RESOC's, met beiden een uitgesproken dienstverlenend profiel en een duidelijke ondervertegenwoordiging van de industrie. Toch is er een duidelijk verschil tussen de twee: Halle-Vilvoorde steunt vooral op commerciële dienstverlening, Leuven heeft het meer van de quartaire diensten.

RESOC Halle-Vilvoorde is met 194 300 jobs de grootste van de twee. Het RESOC telt net iets meer werkgelegenheid dan gemiddeld (AI = 1,05). Dit is vooral te danken aan de sterke vertegenwoordiging van de tertiaire diensten (AI = 1,73). Het meest opvallend zijn de *groothandel* (AI = 2,35), de *vervoersondersteuning* (AI = 2,75) en de *informatica* (AI = 3,70). Onder meer het distributiecentrum van Colruyt is hier gevestigd, evenals een aantal koeriersdiensten (DHL, TNT), bagage-afhandeling (Aviapartner) en informaticabedrijven (Cap Gemini, Dolmen). De secundaire en quartaire sectoren zijn ondervertegenwoordigd in deze regio. De enige niet-tertiaire subsector die hier steviger staat dan het Vlaams gemiddelde is de *grafische nijverheid* (AI = 1,36), dankzij de vestiging van de Vlaamse Uitgeversmaatschappij in Groot-Bijgaarden.

RESOC Leuven telt in verhouding met haar bevolking minder jobs dan gemiddeld (AI = 0,86). Enkel de quartaire sector is er oververtegenwoordigd, en wel met 22%. Deze oververtegenwoordiging geldt voor zo goed als alle quartaire sectoren. De aanwezigheid van de Leuvense universiteit en haar spin-offs maken van het *spoor- en ontwikkelingswerk* de opvallendste uitschieter (AI = 4,70), maar ook de andere quartaire sectoren zijn vaak 20% sterker dan het Vlaams gemiddelde. De secundaire sector heeft in Leuven geen stevige voet aan de grond (AI = 0,50). Enkel de *vervaardiging van apparaten* (AI = 1,11) en de *voeding- en drankenindustrie* (AI = 0,98) kunnen zich meten met het Vlaams gemiddelde.

2.2.5 Voor al uw machines, 1 adres: West-Vlaanderen

Ten slotte is er West-Vlaanderen, de recordhouder als het om het aantal RESOC's gaat. In verhouding tot haar bevolking telt de provincie iets meer jobs dan gemiddeld (AI = 1,03). Maar dit gemiddelde verbergt eigenlijk drie structuren. Vooreerst zijn er Zuid-West-Vlaanderen en Roeselare-Tielt, twee werkgelegenheidspolen met een uitgesproken industrieel karakter. Vervolgens zijn er Oostende en Westhoek, beiden in hetzelfde bedje ziek, met een ondervertegenwoordiging van zowel diensten als industrie. Ten slotte is er het buitenbeentje Brugge, met een ondervertegenwoordiging van de industrie die gelukkig ruimschoots wordt gecompenseerd door de vele diensten aldaar aanwezig.

Het grootste RESOC is *Zuid-West-Vlaanderen*, regio Kortrijk zeg maar. Hier tellen we 106 300 jobs. Dit RESOC heeft de hoogste West-Vlaamse aanwezigheidsindex en herbergt bijna 20% meer werkgelegenheid dan het Vlaamse gemiddelde (AI = 1,18). Het RESOC is nadrukkelijk op de industrie gericht: de secundaire sectoren staan er 65% sterker dan gemiddeld in Vlaanderen. Met de *textiel- en kleding* (AI = 6,54), de *houtindustrie* (AI = 3,05), en de *machinebouw* (AI = 2,28) hebben we nog niet eens alle subsectoren die in deze regio dubbel zo sterk staan als gemiddeld. We illustreren met een aantal bekende ondernemingen: Bekaert Textiles en Lano in de textielsector, Berryfloor in de houtindustrie, Van de Wiele en TVH Forklift Parts in de machinebouw. De tertiaire (AI = 0,96) en quartaire diensten (AI = 1,04) zijn hier minder opvallend aanwezig, al kunnen ze zich wel meten met het Vlaams gemiddelde.

Ten noorden van Kortrijk, ligt RESOC *Roeselare-Tielt*, eveneens met een hoger dan gemiddeld jobaanbod (AI = 1,12). Het industriële karakter van het RESOC (AI = 1,81) is nog opvallender dan bij de Kortrijkse zuiderbuur. Maar het zijn niet volledig dezelfde sectoren die sterk scoren. In Roeselare-Tielt zijn vooral de *voedingsindustrie* (AI = 2,31), de *textiel en kleding* (AI = 4,46), de *houtindustrie* (AI = 7,72) en de *rubber- en kunststofnijverheid* (AI = 3,45) nadrukkelijk aanwezig. Ter illustratie enkele bekende ondernemingen: Ardo, Soubry, Vandemoortele en Westvlees in de voeding, Balta en Beaulieu in de textiel, de Unilin-vestigingen in Wielsbeke en Ooigem in de houtindustrie en Deceuninck Roeselare in de kunststofnijverheid. Aansluitend bij de voedingsindustrie verdient ook de landbouw een vermelding. De primaire sector is dankzij de groente-teelt in geen enkele andere Vlaamse RESOC zo sterk vertegenwoordigd als in Roeselare-Tielt (AI = 2,29).

RESOC *Brugge* is de volgende in het rijtje. Ook hier meer jobs dan gemiddeld in Vlaanderen, zij het minder uitgesproken (AI = 1,06). In tegenstelling tot de andere West-Vlaamse RESOC's heeft deze RESOC een quartair karakter (AI = 1,36). Brugge is natuurlijk een provinciehoofdstad en herbergt dus nogal wat *openbare dienstverlening* (AI = 1,74). De *machinebouw* (AI = 3,26) en de *horeca* (AI = 2,00) zijn de enige niet-quartaire sectoren die hier dubbel zo goed scoren als het Vlaams gemiddelde. We zien hier het effect van de vestigingen van Case New Holland en van Spicer Off-Highway en natuurlijk het uitgesproken toeristisch karakter van de regio.

RESOC *Westhoek* is met 57 600 arbeidsplaatsen een stuk kleiner, en ook in verhouding tot de populatie doet Westhoek onder voor het Vlaams gemiddelde (AI = 0,87). Zowel de industrie als de diensten zijn er ondervetegenwoordigd. Ook hier valt op dat sectoren als *informatica* (AI = 0,26) of *speur- en ontwikkelingswerk* (AI = 0,03) nauwelijks aan bod komen. De enige subsector die meer dan dubbel zo sterk staat als gemiddeld is de *machinebouw* (AI = 2,03), dit dankzij de vestiging van weefgetouwenproducent Picanol.

Tot slot komen we bij het kleinste RESOC van de ganse reeks: *RESOC Oostende*. Het RESOC staat voor 36 500 jobs, ten opzicht van de bevolking op arbeidsleeftijd is dat niet meer dan 80% van de gemiddelde Vlaamse verhouding. Alle hoofdsectoren zijn er ondervertegenwoordigd. Vooral de secundaire sector valt op: Oostende is het enige RESOC in Vlaanderen met minder dan half zoveel industriële werkgelegenheid als gemiddeld ($AI = 0,47$). Slechts één industriële sector is sterker aanwezig dan gemiddeld in Vlaanderen: de *machinebouw*, die dankzij de vestiging van Daikin een aanwezigheidsindex van 1,82 heeft.

Bibliografie

- Avonds, L. (2005). *Een vergelijkende analyse van de Input-Outputtabellen van 1995 en 2000*, Federaal Planbureau, Working Paper 4-05. Brussel.
- Cocquit, F. (2005). *Arbeid betaald via het systeem van dienstencheques. Analyse van de statistische exploitatiemogelijkheden van de bij de RSZ bekende gegevens*. RSZ, interne nota.
- Cornille, D., Robert, B. (2005). Sectorale interdependenties en kostenstructuur van de Belgische economie: een toepassing van de input-outputtabellen, *NBB, Economisch Tijdschrift*, 2de kwartaal 2005.
- Eysaeckers, E. (2005). De indirecte werkgelegenheid van Belgische bedrijfstakken: analysekader en eerste resultaten. In SERV (2005) *Sociaal-Economisch Rapport Vlaanderen*, pp. 521-626. Gent.
- Federaal Planbureau (2005). *Economische begroting 2006*. Brussel.
- Herremans, W., Loyen, R. & Vermandere, C. (2005). In het oog van de storm. Toestand en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WAV*, (2-3), pp. 37-45. Leuven.
- Idea Consult (2005). *Evaluatie van het stelsel van dienstencheques voor buurtdiensten en -banen*. Eindrapport. Brussel.
- Loyen, R. (2004). Werkgelegenheid: jobgroei in de verzorgingsstaat. In Steunpunt WAV-SSA, *Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*. Leuven.
- NBB (2005). *Verslag 2004*. Brussel.
- RSZ (2005). *Snelle ramingen van de tewerkstelling (RSZ) voor het eerste kwartaal 2005*. Brussel.
- Vandenbrande, T. (1999). Waarvoor werken wij? Een alternatieve kijk op de sectorale verdeling van de werkgelegenheid. *Nieuwsbrief van het Steunpunt WAV*, (1-2), pp. 90-95. Leuven.

Cijferbijlage: www.steunpuntwav.be, publicaties

Methodologie: www.steunpuntwav.be, publicaties